

banja pri nas. Nekaj dopolnil k zgodovini delavskega gibanja v Mariboru je referatu dodal Bogo Teply.

Ob zaključku zborovanja so zborovalci sprejeli poseben protest zaradi organiziranega nastopanja nemških nacionalistov na Koroškem proti slovenski manjšini (protest je objavilo ljubljansko Delo 15. oktobra 1972), naslednji dan pa so si pod strokovnim vodstvom prof. Franceta Planine, Pavleta Blaznika in Ivana Jana ogledali del loškega ozemlja (Bitnje, Žabnico, Crngrob, Selca, Dražgoše, Železnike in Sorico).

Franc Rozman

VIII. MEDNARODNA KONFERENCA ZGODOVINARJEV DELAVSKEGA GIBANJA V LINZU 12.—15. SEPTEMBRA 1972

Zadnja linška konferenca je bila po številu udeležencev doslej najštevilnejša, udeležilo se je več kot sto raziskovalcev problematike zgodovine delavskega gibanja, poleg delegatov večine evropskih držav tudi iz ZDA, Kanade, Japonske in Izraela. Lani se je tudi prvič zgodilo, da je konferenca svojo problematiko presmerila na obdobja nazaj in ni več sledila kronološkemu poteku dogodkov. Nekako se namreč ne more prekoračiti tistega Rubikona, ki ga predstavlja konec prve svetovne vojne, čeprav je bilo že mnogo predlogov, da bi obravnavali tudi razdobje med obema svetovnima vojnama. Na lanskoletni konferenci je bilo sicer sklenjeno, da bo konferenca 1974 posvečena 40. obletnici linških dogodkov, kar bo seveda predvsem počastitev mesta, ki tako gostoljubno in požrtvovalno gosti ta znanstvena srečanja, obenem pa je morda le tudi že sondiranje terena za morebitno obravnavanje problemov še polpretekle dobe.

Lanskoletna konferenca je kot glavno temo obravnavala stališča mednarodnega delavskega gibanja do imperializma in militarizma od stuttgartskega do baselskega kongresa internacionale 1907—1912. Dodatna tema je bila avstro-maršizem in pa masovna in stavkovna gibanja v istem razdobju. Osrednji referat k prvi, glavni temi je bil vzhodnonemško-poljski. Avtorji *F. Klein*, *A. Laschitzka*, *F. Tych* in *B. Radjak* v svojem sumarnem referatu pravzaprav niso prinesli nobenih novih materialnih dognanj, pač pa interpretacijo v skladu s svojimi svetovno nazorskimi gledanji, ki je naletela na precejšnjo, v glavnem upravičeno kritiko. Avtorji so v svojih tezah poudarili, da se v zgodovini II. internacionale zrealijo problemi največjih strank zahodne in srednje Evrope, ne pa manjših držav in narodov, ker so bile pač številčno najmočnejše in najboljše organizirane in so zato imele prevladujoč vpliv v internacionali. Poleg tega so bile v teh državah najmočnejše revolucionarne tradicije. Vsem 25, v internacionali vključenim strankam pa je bil skupen problem militarizma in imperializma, ki se je v njej začel čutiti v času prve maroške krize 1905 in pod vplivom ruske revolucije istega leta. Tako je na kongresu v Stuttgartu 1907 militarizem postal osrednja točka kongresa. Avtorji so potem predvsem razčlenili stališča leve in desnice do vprašanj obravnavane teme, ki so jih razdelili na štiri glavne skupine: ali je imperializem samo ena in to nujna faza kapitalizma, ali pa je zadnji in najvišji stadij kapitalizma, kaj je obrambna vojna in kdaj jo lahko tako imenujemo, oblike in metode boja delavstva proti vojni nevarnosti ter odnos proletariata do obrambne vojne. Zelo mnogo prostora so posvetili nemški socialno demokratični stranki, ki je bila pač najmočnejša stranka v internacionali in so bili mnenja, da je bil v večini stranke razkorak med teorijo in prakso prevelik ter da je vodstvo za vsako ceno hotelo braniti fiktivno enotnost med buržoazno in proletarsko ideologijo in politiko. Večino prostora so posvetili stališčem leve, predvsem Lenina in R. Luxemburg. Referat je bil napisan tako, da je ostro ožigosal nesposobnost in nespretno politiko socialističnih strank, ki naj bi se s tem, ko so prišle v parlamente, deloma poburžoazile, predvsem se pa balé akcije vladajočih slojev. Na ta način je bilo mogoče, da je ob izbruhu vojne 1914 inter-

nacionala na vsej črti in povsem odrekla. Referati so bili zaradi svojih zelo partijsko postavljenih sodb precej kritizirani. Tako je *F. Klopčič* (Ljubljana) opozoril na preveč dogmatsko in znanstveno nesprejemljivo vztrajanje pri Leninovih ocenah o določenih historičnih procesih, ko npr. referenti še vedno pristajajo na tezo, da je imperializem zadnja in najvišja oblika kapitalizma, sledeč Leninovi oceni izpred dobrih 50 let. *J. W. Brügel* (Velika Britanija) je v pisemni kritiki referat označil za skoraj političen pamflet, ki povzdiguje vse, kar se ujema z avtorjevimi pogledi, podajanje je v črno-beli tehniki, ne pa znanstveno kritično. Vsi tisti, ki so označeni kot »levi«, so vedno imeli prav, »desne« pa se stalno diskvalificira. Mnenja je bil tudi, da je vprašljivo, če je mogoče reči, da je zlasti med in po drugi svetovni vojni vedno prevladoval interes za mednarodno delavsko gibanje, ne pa tudi obrambni in napadalni karakter vojne tudi za države s socialističnim družbenim sistemom. Oba s Klopčičem sta upravičeno očitala avtorjem, da so prezrli protivojno stališče srbske socialno demokratske stranke, ki ga je prav Lenin imel za najboljši primer protišovinistične politike. Upravičena je bila tudi kritika, da referat ni upošteval zadnjih dognanj zgodovinske vede, niti stališč, ki so se izoblikovala na linški konferenci 1969. leta in so se je avtorji udeležili. Upoštevanja vredna je bila nadaljnja pripomba, da je s kolonialističnim izkoriščanjem bogatel tudi delavski razred izkoriščevalskih držav, ki si je dvignil standard. Skrajno zavrnitev, ki je vsaj zelo sporna, je pomenil disput *Shorterja* (ZDA), ki je dejal, da je bila delavskim voditeljem revolucija samo sredstvo, da bi si pridobili politične skupine in uveljavili svojo politično moč, ne glede na to ali se revolucija imenuje marksizem, reformizem, revizionizem ali kako drugače.

Spričo dejstva, da je velik del udeležencev v Linzu domačinov, je bilo seveda razumljivo, da je bilo precej referatov na temo o avstromarksizmu. Osrednji referat je pripravil *N. Leser* (Avstrija), ki je v bistvu povzel svojo obsežno monografijo *Zwischen Reformismus und Bolschevismus. Der Austromarxismus als Theorie und Praxis*. V večjem delu referata se je zadržal pri filozofskih in ekonomsko-teoretičnih izhodiščih vodilnih avstromarksistov *K. Rennerja*, *O. Bauerja* in *M. Adlerja*. Če povzamemo bistvo, je bil mnenja, da je avstromarksizem nazor, ki v sebi združuje marksizem in odklone od njega. V sebi je združil revolucionarno frazeologijo z atentizmom, taktiko čakanja. Filozofske koncepte avstromarksizma so zlasti kritizirali raziskovalci iz SZ. Za avstromarksizem kot politično gibanje je Leser dejal, da se je kazal v revolucionarno donečih frazah ter v praksi čakanja, kar naj bi bilo pogojeno z zgodovino avstrijskega delavskega gibanja, za katerega naj bi veljala trditev, da nosi celotna stranka pečat svojega rojstva. Značilno za avstrijsko delavsko gibanje je namreč, da se je bala frakcionarstva in je stremelo po enotnosti vse odkar je *V. Adler* začel s svojim »philantropischen Ärztesozialismus«, saj se je le s strahom spominjalo hudih persekucij sedemdesetih in osemdesetih let 19. stol. in razkola na zmerne in radikale. Tako tudi Bernsteinov revizionizem v Avstriji skoraj ni odmeval. Ves zapozneli razvoj delavskega gibanja, ki se je moralo ozirati na komplicirano in težavno situacijo mnogonacionalnega članstva, je pogojil avstromarksizem takšen, kakršen se je razvil. V debati je *F. Klopčič* opozoril na razliko med ideologijo avstromarksizma in dejanskim praktičnim razvojem, ko je avstromarksizem pokazal svojo nemoč in brezperspektivnost. S političnega vidika je Leserjev referat osvetlil referat *H. Steinerja* (Avstrija) o masovnih gibanjih v Avstriji 1907—1912, ki je pokazal, da je bilo v Avstriji delavstvo številčno močno in dobro organizirano, posebno v sindikatih, kar se pa v masovnih gibanjih ne vidi vse do preokretnice leta 1905 v zvezi z borbo za splošno volilno pravico, ko je bil generalni štrajk. Od 1908 do viška 1911 se masovno gibanje usmerja proti naraščajoči draginji, šele 1911/12 pa proti militarizmu. Ob tem se je večina strankinega vodstva bala, da z močnim gibanjem mas ne bi izgubila parlamentarnih pozicij, ki jih je dobila, ko je postala najmočnejša parlamentarna frakcija in se je zato osredotočila na organizatorično utrjevanje baze. V letih pred vojno 1912/13 se je vodstvo stranke bala, da ne bi prišlo do represalij vlade. Tako se je precenjevala možnost parlamentarne akcije, masa pa je zajemala pasivnost. Ob zaostrenih nacionalnih bojih in zunanji politiki je masovno gibanje

delavstva vseh narodov kratkotrajno delovalo kot integrirajoči faktor proti buržoaznemu nacionalizmu in bi natančnejša raziskava teh pojavov pojasnila različne historične alternative.

Delež jugoslovanskega zastopstva je bil letos večji kot leta nazaj. Udeležbo F. Klopičiča v diskusiji sem že omenil. Poleg njega je o stališčih hrvatske socialne demokracije do jugoslovanskega vprašanja, še posebej o Demetroviću pripravila referat C. Knapič-Krhen (Zagreb). J. Prunk in F. Rozman (Ljubljana) pa sta v referatu o avstromarksističnih koncepcijah JSDS pri reševanju slovenskega narodnostnega vprašanja podala pregled stališč od okrog 1900 do začetka prve svetovne vojne. Predvsem sta se ustavila pri genezi in pomenu tivolske resolucije in stališčih nekaterih vidnejših slovenskih socialnih demokratov (Der-mota, Tuma, Kristan).

Seveda je bilo konferatov in diskusije, ki je pravzaprav glavna oblika linskih konferenc, še mnogo večje število, vendar vsega ni moč povzeti. Naslednja konferenca leta 1973 bo obravnavala širjenje marksizma v teoriji in praksi od 1890 do 1905.

Jože Šorn

PRVA OKROGLA MIZA JUGOSLOVANSKIH GOSPODARSKIH ZGODOVINARJEV

V okviru Zveze društev zgodovinarjev Jugoslavije obstaja že določen čas posebna komisija za ekonomsko zgodovino. Tej komisiji je končno uspelo, da je za dneva 18. in 19. december 1972 sklicala v Zagrebu prvo okroglo mizo jugoslovanskih ekonomskih zgodovinarjev na temo »Industrijska revolucija v jugoslovanskih pokrajinah«. Prvega dne je tekla beseda na o tej temi, medtem ko je bil drugi dan posvečen organiziranju in urejanju novega glasila z naslovom *Acta historico-oeconomica* in s podnaslovom *Jugoslavenski časopis za ekonomsko historiju*.

V glavnem so že pred sestankom razdelili ciklostilirane referate za prvo okroglo mizo. Prispevali so jih: Dr. Nikola Vučo, Industrijska revolucija u jugoslovenskim zemljama; dr. Kemal Hrelja, Industrijska revolucija u Bosni i Hercegovini; dr. Miroslava Despot, Tehnička izobrazba i propagandna sredstva jedni od preduvjeta nastajanja industrijske revolucije i u Hrvatskoj; dr. Kalman Čehak, Počeci industrializacije Vojvodine (1867—1914); dr. Igor Karaman, Osnovna obilježja razvitka industrijske privrede u Hrvatskim zemljama do prvog svjetskog rata. Na samem sestanku je razdelil dr. Dančo Zografski svoj strojepisno razmnožen sestavek Glavne faze, obeležja i dimenzije razvitka industrije u Makedoniji do kraja drugog svetskog rata. Podpisani in dr. France Kresal sva prebrala vsak svoj rokopis; prvi je imel naslov Pogoji za uveljavitev tehniške revolucije in njen obseg v Sloveniji, drugi pa Vloga tekstilne industrije v industrializaciji Slovenije. — Ker bodo referati prvega dne objavljeni v prvi številki novega jugoslovanskega ekonomsko-historičnega glasila, ki se pripravlja za tisk, bi tu o njih ne poročal obširneje.

Drugega dne se je po daljši in obsežni debati konstituiral uredniški odbor. Razumljivo so bili izbrani v redakcijo zastopniki vseh republik in avtonomnih pokrajin. Za Slovenijo prvotno izbranega dr. Sergija Vilfana sem — zaradi njegove prezaposlenosti — zamenjal podpisani. Nova revija naj bi objavljala originalne razprave iz ekonomske zgodovine jugoslovanskih pokrajin, dalje bibliografijo o jugoslovanski gospodarski zgodovini, prinašala bi knjižne ocene, poročila o delu ekonomsko-zgodovinskih revij v tujini — in podobno. Zlasti je treba tu naglasiti, da naj bi redakcija občasno in po potrebi sklicevala nadaljnje sestranke okrogle mize, kjer naj bi se obravnavali in pojasnili določeni problemi, na primer metodološka vprašanja s področja ekonomske zgodovine, forsirale naj bi se komparativne študije — in podobno. Vsi taki referati bi tudi bili objavljeni v novi reviji.

Casopis bo izhajal kot publikacija Zveze društev zgodovinarjev Jugoslavije.